

УДК 82.09 – 31

<https://doi.org/10.33989/2524-2490.2019.31.195715>

НАТАЛІЯ ТОКАР

ORCID 0000-0002-2263-2338

(Северодонецьк) (Sievierodonetsk)

Place of work: Luhansk Taras Shevchenko National University

Country: Ukraine

Email: nataljatokar@bigmir.net

ХУДОЖНЯ ТА ІСТОРИЧНА ПРАВДА В РОМАНІ І. КОРСАКА «ЗАВОЙОВНИК ЄВРОПИ»

У статті досліджено співвідношення художньої та історичної правди в романі І. Корсака «Завойовник Європи». Зіставлено офіційну точку зору на події та письменницьку інтерпретацію. Домисел та вимисел у творі є важливими складниками авторського бачення подій. Дослідниця аналізує смислове навантаження зазначених категорій та простежує їхню роль в авторській оцінці зображуваного.

Ключові слова: історичний роман; домисел; вимисел; документальна проза; історичний герой.

Творчий доробок сучасного романіста Івана Корсака відрізняється психологізмом зображуваного, зануренням углиб національної свідомості та народної самоідентичності.

З 2007 року історична тема в художньому доробку волинського письменника стає провідною. Американські дослідники Р. Уеллек та О. Уоррен основною відмінністю такого жанрового різновиду роману вважали те, «що історичний роман невідривно пов'язаний з романтизмом і націоналізмом – минуле, яке зображене в такому творі, опосередковане, воно пропущене крізь призму оригінального судження про нього» (Переклад Н. Т.) (Уеллек, & Уоррен, 1978, с. 249). Отже, кожен письменник (і навіть історик) пропонує свій погляд на описувані події. Але письменник більш вільний, бо поряд із фактами може й повинен оперувати домислом та вимислом. Тож у цьому дослідженні ми прагнемо з'ясувати тлумачення історичних реалій Іваном Корсаком у романі «Завойовник Європи» та порівняти його з документально підтвердженою версією подій, визначивши частину домислу та вимислу.

Співвідношення категорій fiction / non-fiction більшість літературознавців визнають важливою типологічною рисою історичного роману. Частина факту та домислу й вимислу у творі покладена в основу класифікацій дослідників, зокрема, І. Варфоломєєва, С. Андрусів, Є. Барана, Л. Александрової та інших. Вплив зазначених категорій на жанрову своєрідність твору вивчали О. Галич та Т. Черкашина.

Історичний роман як жанр побудований на фактуальній достовірності, проте, зважаючи на віддаленість у часі, подробиці подій зазвичай відсутні. Беручи документальний факт за основу, письменник вимальовує загальну картину засобами творчої уяви, залучаючи власний домисел та вимисел. Ці категорії є вкрай важливими для твору, адже, крім композиційної функції зв'язку фактів у суцільний художній текст, відіграють важливу ідейну функцію, висловлюючи суб'єктивне бачення подій автором.

Поняття домислу та вимислу не тотожні, бо мають відмінні функції, незважаючи на те, що обидва є витвором творчої уяви автора. Домисел зазвичай є засобом зв'язку фактів, їхнього охудожнення, заповнює білі плями, часто побутового чи описового характеру, наприклад, діалоги між героями або опис їхньої зовнішності. Вимисел же може бути цілком самостійною сюжетною лінією твору, здебільшого пов'язаною з вигаданими персонажами. Підтвердженням цієї думки може бути сю-

жетна лінія Сивоока з роману П. Загребельного «Диво» або старця з Лучеська з роману «Завойовник Європи» І. Корсака. Ці образи є рупорами авторських ідей у романах, висловлюють суб'єктивний погляд на зображувані події.

На думку літературознавця Л. Александрової, «вимисел, що лежить в основі художнього образу історичного роману, є жанроутворювальною ознакою та відіграє головну роль у загальній його структурі. Домисел, який підсилює художню правду, перебуває в залежній позиції щодо художнього вимислу» (Александрова, 1987, с. 148). Отже, домисел є вторинним щодо вимислу, і різні їхні пропорції поряд із документальним фактом творять власне піджанри історичного роману.

Більшість творів Івана Корсака є варіацією життєпису непересічної особистості тієї чи тієї епохи. Вимисел у них відіграє акцентувальну, а не сюжетотворчу роль і покликаний висловлювати авторську оцінку зображуваного. Герої романіста завжди різні, але головними критеріями їх відбору завжди є національна ідея або внесок у світовий поступ. Мета вибору очевидна і є традиційною для українських письменників упродовж віків: піднести національний дух, подолати комплекс меншовартості, характерний для колоніальної чи постколоніальної свідомості. Починаючи від Тараса Шевченка, Миколи Костомарова, Пантелеймона Куліша, Івана Нечуя-Левицького, Івана Франка та інших духовних провідників нації, головним завданням літератури було пробудження національної свідомості, заклик до боротьби за волю та державність, культурний та духовний розвиток.

Історична проза якнайкраще сприяє втіленню поставленої мети, адже виражає не абстрактні поняття, а конкретні, реальні приклади буття. Правильно підібраний персонаж у поєднанні з авторськими акцентами на певних періодах його життя та діяльності дають очікуваний ефект. Проте чим віддаленіша в часі епоха героя, тим складніше авторові відтворити життєвий шлях через брак інформації. Частка домислу та вимислу в такому разі зростає. За таких умов важливо не втратити зв'язок з історично задокументованими подіями, щоб розповідь не суперечила фактам. Найбезпечніший шлях у цьому випадку – відтворення авторського бачення внутрішнього світу героя та особистого життя на основі вчинків і загальної атмосфери доби.

До цієї категорії творів можна віднести роман Івана Корсака «Завойовник Європи», який тематично стосується часів Галицько-Волинського королівства. Композиційним стрижнем роману є життя та складні перипетії долі руського князя Ростислава Михайловича. Чи є він видатною постаттю української історії? Напевне, що ні. У вітчизняних історичних пам'ятках згадок про нього маємо небагато й до періоду битви під Ярославом 1245 р. Пізніше його шлях простягався, за словами І. Корсака, «у край, де сонце заходить». Тому українські літописці про нього не згадують, однак його постать фігурує в літописах західноєвропейських країн, зокрема Угорщини, Чехії, Німеччини та ін. В історії Заходу Ростислав Михайлович посідав чільне місце. Отже, доля князя та його нащадків якнайкраще ілюструє концепцію письменника про внесок українців у світовий поступ та політичні процеси доби.

Як повідомляють історичні джерела, після невдалої спроби закріпитися в Галичі (адже мав на нього право, бо вів родовід від Рюриків, як і Данило Романович, та ще й був підтримуваний місцевим населенням), Ростислав Михайлович просив руки угорської принцеси Анни. Отримавши її із другої спроби (перша була відхилена королем Беллою IV через титулярну нерівність), знов вирушив на Галич, заручившись підтримкою впливового тестя. Та поразка в Ярославській битві назавжди закрила дорогу князю до омріяного галицького престолу, тож від 1245 року князь скеровує свій дипломатичний і військовий хист на землі східної та центральної Європи, іноді роблячи спроби захопити західноукраїнські землі, проте марно.

Події роману охоплюють часовий проміжок від вигнання князя Ростислава Михайловича Данилом із Галича й до його смерті (близько 40–60-х рр. XIII ст.). Фактично це художньо оброблені документальні факти життя руського князя, учинки та життєвий шлях якого досі викликають чимало неоднозначних відгуків. Цікавим щодо цього є погляд І. Корсака, який поєднує думки дослідників засобами сюжетотворення. Як-от відомий в історичних колах епізод із батьком князя Ростислава, Михайлом, коли той не отримав очікуваної допомоги від вінченос-

ного свата Белли IV, письменник зображує, спираючись на дослідження історика С. Палаузова. Адже, за Галицько-Волинським літописом, який є безперечним історіографічним джерелом роману, Ростислав разом із тестем зневажили князя Михайла, «честі йому оба не вчинили, і він, розгнівавшись на сина, вернувся до Чернігова» (*Літопис Руський...*).

С. Палаузов та деякі сучасні дослідники, як-от С. Павленко, схильні вважати, що вини Ростислава в тому не було, адже він не мав такого впливу на Беллу. Письменник використовує ретроспективний прийом спогаду Ростислава, включаючи в канву роману сюжетну лінію Михайла Всеволодовича, князя Чернігівського: «Вертався князь із землі угорської від свата свого короля Бели IV – їздив на перемовини князь Михайло, домовитися хотів, як би спільно від татарської біди боронитися, а ще як би того Данила Романовича, що брався у силі, якось потіснити.

Гонорово себе поставив сват з незрозумілих притичин, честі належної йому не виявив, мовби не мав сам недавно горя великого від набігу монгольського» (Корсак, 2011, с. 36). Про роль Ростислава й образу на нього батька в наведеному епізоді, як і в усій вставній розповіді, не йдеться, тож письменник, на нашу думку, свідомо обирає нейтральну позицію розповідача про події. Його оцінку та натяк на легкодухість Ростислава спостерігаємо в кінці епізоду по закінченню сюжетної лінії. Письменник висловлює її засобами рефлексії героя: «І ще одна думка раптово замерехтіла і колихнулася, від якої він враз почуватися став, наче вчинив щось недостойне: та він же не за батьком, виявляється, зараз шкодує, він більше в цю мить шкодує себе <...>. Як нечемно повівся тесть Бела із батьком, то забракло мужності в сина тоді заступитися, малодушно злякався немилості королівської, хіба лиш до болю, аж вилиці зсудомило, зуби стис...» (Корсак, 2011, с. 39).

Прийом невластне прямої мови спонукає читача до переосмислення подій, змушуючи робити власні висновки морально-етичного характеру. Однак авторська присутність відчутна в рефлексіях героїв, їхніх сумнівах.

Сюжетна лінія князя Михайла інтерпретується відповідно до відомих історичних фактів як літопису, так і сучасних, більш ґрунтовних наукових досліджень. Через другорядність героя автор не вдається до детального висвітлення подій візиту князя до Орди, обмежуючись відмовою князя поклонитися ідолам чужинським: «– Ні, – мовив твердо князь Михайло Всеволодович, – я можу поклонитися цареві вашому, бо небо вручило йому долю держав земних. Але християнин не може кланятися ні вогню язичницькому, ані глухим ідолам» (Корсак, 2011, с. 37). Проте головною причиною відмови, за романом, став страх викриття думок князя: «А князеві Михайлові було чого остерігатися: він уже багато світів надивився, він до денця душі був певен, що для русичів, для його землі, яку одні звать Руссю, а інші вже Україною кличуть, ніяк не випадає дикунський азійський шлях, його людові слід до держав європейських тулитися. Бо там наука й освіта з колеґіумів та університетів шириться, там не юрти й намети, а міста кам'яні на очах виростають, і заможніше простолуду неспівмірно життя» (Корсак, 2011, с. 37). Як же стверджує сучасний дослідник Сергій Павленко, спираючись на «Історію монголів» П'єро Карпіні, причиною смерті князя стала відмова вклонитися лику Чингізхана: «Звідси недавно трапилось, що Михайла, який був одним з великих князів Руських, коли він відправився на поклін до Бату, вони змусили раніше пройти між двох вогнів; після вони сказали йому, щоб він вклонився у полудень Чингіз-хану. Той відповів, що охоче вклониться Бату і навіть його рабам, але не вклониться зображенню мертвої людини, оскільки християнам так чинити не годиться» (Павленко, 1996, с. 46). Вимисел у цьому епізоді роману покликаний донести авторське бачення шляху розвитку України, яке є безкомпромісним і незмінним у творчому доробку автора.

Не акцентує автор і на причинах поїздки князя. У романі Михайло був покликаний ханом Бату, тому не мав вибору, адже терени тогочасної Русі були завойовані Ордою. За історичними джерелами, князь поїхав добровільно, проте причини поїздки вказано різні. У Галицько-Волинському літописі та в праці С. Палаузова акцентовано на територіальних претензіях Михайла Всеволодовича: «Звідти поїхав він [до] Батия, просячи волості своєї у нього» (*Літопис Руський...*). Учений припускає,

що Михайло претендував саме на Данилів уже на той час Галицький престол. Однак, імовірно, то були престоли Чернігівський та Київський, бо, за свідченнями сучасних істориків, гнів Михайла на сина після візиту до Угорщини, згаданий у літописі, можна пояснити недотриманням останньої батьківської обіцянки, даної Данилові, не претендувати на Галицький стіл: «Причина батькового гніву швидше всього не в тому, що "честі йому не вчинили", а в зневаженні Ростиславом попередніх домовленостей між Михайлом Чернігівським та Данилом Галицьким, його участь у нікому не потрібній усобиці на угоду тим чи іншим боярським партіям» (Павленко, 1996, с. 41). На думку С. Павленка, князь поїхав за так званим «ярликом», який підтверджував княжі володіння, керуючись обов'язком голови роду. Бо, по-перше, непідкоря князя тягла за собою покарання для всього роду, по-друге, сини й онуки князя також уже мали власні столи на Русі й ризикували їх утратити (Павленко, 1996, с. 44). Так чи так, а християнський первень переважив, за що князь поплатився життям. Сцена мученицької смерті, описана в романі, відповідає історичним джерелам: «Градом густим падали удари за ударами, цілилися насамперед у груди, у серце, і вдавалося князеві затамувати біль та не зламатися, біль той нестерпний і немилосердний, бо били охоронці татарські руками й ногами, топтали по тілові обезсиленому, аж поки один із них, на ім'я Доман, не відрубав непокірному голову» (Корсак, 2011, с. 39). Докладне катування літопис не наводить, однак у праці Карпіні й у Псковському літописі, які цитує С. Павленко, такі подробиці наявні: «І Бату послав одного охоронця, який бив його п'яткою в живіт проти серця так довго, поки той не сконав» (Павленко, 1996, с. 46) або ««растегоша (Михайла Черн. – авт.) за руце и за нозе, сначала его бити руками по сердцю, а посем повергоша его ниц на земли, и біяхуть его пятами» (Павленко, 1996, с. 48).

Отже, сюжетна лінія Михайла Чернігівського хоч і ґрунтована на історичних джерелах, але не позбавлена авторського домислу та вимислу, які підпорядковані ідеї роману та є засобами розкриття психологізму героїв.

Сюжетна лінія головного героя роману Ростислава Михайловича побудована на фактологічному матеріалі Галицько-Волинського літопису. Основні події датовані від 1238 року. Попередній життєвий шлях згадано побіжно. Деякі факти взято дослівно з Галицько-Волинського літопису. Порівняймо: «Коли ото він під'їхав під город і сказав їм: "О мужі-городяни! Допоки ви будете терпіти іноплемянних князів владу?", – то вони, вигукнувши, сказали: "Се есть державець наш, богом даний!"».

Єпископ же Артемій і двірський Григорій [Васильович] не давали йому [увійти до Галича]. Але, побачивши, що не можуть удвох удержати город, вони [удали], малодушні, ніби й вони готові передати город. Вийшли вони обидва зі сльозами на очах і з усміхненими лицами, – бо не мали влади княжіння свого, – і, оближуючи уста свої, сказали тоді удвох поневолі: "Прийди, княже Данило! Візьми город!"».

І Данило увійшов у город свій, і прийшов до [церкви] пречистої святої Богородиці, і взяв стіл отця свого, і на знак побіди поставив на Німецьких воротах хоруггов свою» (*Літопис Руський...*).

У романі зазначені події подані в такій інтерпретації: «Коли ж підійшов Данило Романович під стіни Галича, то відразу в настороженого і готового до оборони люду навпростець поспитав: – Мужі-городяни! Допоки терпітимете тут прийшлих князів? Недовго радилися городяни, недовго тривала облога, хоч частина іще вагалася та хиталась у думці, як перехожий на кладці хитнеться раптово і непевно для рівноваги змахне руками, та ухвалила врешті цілковита більшість: «Се есть державець наш, Богом даний!» І розчинилися широко міські ворота, і входили в Галич вої Данила під привітні і схвальні вигуки. Хіба єпископ Артемій та двірський Григорій до останнього ще перечили та лукаві підстави шукали, але несила була їм проти громади постати. Тамуючи холод в очах та нервово оближуючись, з приклеєними і силуваними посмішками на лицах, мусили і вони поспішити назустріч: – Прийди, княже Даниле! Візьми наш город! І ввійшов урочисто в храм Богородиці князь Данило та посів втрачений було батьків стіл, і піднеслася над Німецькими воротами Галича горда хоругва Данила Романовича» (Корсак, 2011, с. 18). Можемо зробити висновок, що автор неухильно веде розповідь за історичними джерелами (Галицько-Волин-

ським літописом, працею дослідника С. Палаузова «Ростислав Михайлович: руський удѣльный князь на Дунаѣ в XIII вѣкѣ» та розвідками сучасних істориків). У розповідях після битви при Ярославі 1245 р. помітна доля домислу, пов'язана із сюжетною лінією стосунків князя й Анни Угорської та образом старця-віщуна, дії якого іноді пов'язані із сюжетом літопису. Наприклад, пташине знамення з літопису автор інтерпретує як діяння старця. Пор.: «І коли вої [ще] не дійшли до ріки Сяну і зсіли в полі [з коней], щоб оружитися, то сталося таке знамення над військом: стільки налетіло орлів і багато воронів, як хмара велика. І птахи вигравали, а орли клекотали, і ширяли крильми своїми, і шугали в повітрі так, як ото іншим разом і навіть ніколи не було. І се знамення не на добро було» (літопис) (*Літопис Руський...*). У романі: «І перейшли їхні вої ріку Сян, і до бою в лінію вишикувалися. Перед тим же знамення раптово явилось: налетіла негадано орлів та ворон неймовірна сила, клекотали зловісно орли, вороняччя натужно кричало, всеньке небо покрило птаство, сонце собою заступивши; ширяло воно й кружляло, і від крику його віщунського мерзла кров навіть в найхоробрішого – зроду-віку не було дива схожого, не спадало на пам'ять подібне навіть воям, чії голови предавно сивиною взялися. Регіт старця із Лучеська чувся князеві Ростиславові чомусь в тому клекоті птаства, голосний і знущальний, нестримний регіт» (Корсак, 2011, с. 46).

Як зазначає сучасний дослідник О. Галич, «нерідко трапляється, що естетична функція такого (вигаданого – уточнення Н. Т.) персонажу <...> дуже складна. Але і в такому разі вигаданий герой допомагає висвітлити якісь суттєві риси реальної історичної особи» (Галич). Функція віщуна в романі – відобразити внутрішні суперечності головного героя (сумніви чи докори сумління) або висловити авторський погляд на події чи філософські роздуми над сенсом буття людини загалом. Судження старця також є елементом перспекції у творі. Він передбачає шлях князя у «край, де сонце заходить» (Корсак, 2011, с. 21). Тож, як бачимо, діяння старця в романі є відображенням долі та внутрішнього світу головного героя в баченні автора.

Після битви при Ярославі сюжетна лінія Ростислава тяжіє до особистісної площини, зростає роль авторського вимислу про взаємини з дружиною, розкриваючи найменші порухи душі як князя, так і Анни.

Паралельно розгортаються сюжетні лінії інших історичних осіб, пов'язаних із долею князя. Автор прописує основні моменти життя зятя Ростислава, чеського короля та австрійського герцога Пшемисла II Оттокара, недовговічний шлюб Романа Даниловича з Гертрудою Бабенберг, епізоди життя Данила Галицького та Белли IV, безпосередньо пов'язані з Ростиславом Михайловичем, побіжно згадані діяння канонізованої Маргарити Угорської, сестри Анни, доньки Кунігунди, майбутньої чеської королеви та першої поетеси Європи та інших, не менш відомих діячів XIII ст.

Загальний історизм роману досягається завдяки достовірним оглядам історії Болгарії від часу її хрещення й до XIII ст. та всього Балканського півострова. За документальними джерелами автор прописує й межі княжих володінь, які відповідають дослідженням С. Палаузова.

На увагу заслуговує сюжетна лінія Пшемисла II Оттокара, яка прямо не пов'язана з Ростиславом Михайловичем, лише опосередковано, через тісні стосунки з тестем, королем Беллою, та пізнішим одруженням доньки Кунки. Через таку віддаленість сюжет здається надто розгалуженим, мозаїчним. З іншого боку, залучення віддалених сюжетних ліній дозволило авторові відстежити широкі зв'язки князів руських з монаршими домами середньовічної Європи, що й мав на меті письменник, утвердивши провідну тематику творчості – вплив видатних українців на світовий поступ.

Образ Оттокара І. Корсак відтворює відповідно до історичних джерел. Використання авторського домислу як ретроспективного прийому спогаду підлеглих короля чи рефлексій самого героя або особистих розмов із дружиною підпорядковане меті адаптування фактів до художньої літератури. Загалом авторська оцінка образу відсутня, що підтверджує допоміжну роль сюжетної лінії в розкритті авторського задуму.

Подібну функцію має образ болгарського царя Михайла Асеня, який не так до-

кладно прописаний автором, але відіграв помітнішу роль у житті Ростислава. Чоловік молодшої доньки Єлизавети, він потребував допомоги досвідченого та сильного тестя: «Відтепер не тільки за князівство Мачва з Белградом, ще й за землю усю Болгарії відповідати маєш, думалося Ростиславові Михайловичу...» (Корсак, 2011, с. 98). Так автор простежує впливи руського князя на могутні королівські династії Центральної та Східної Європи.

Окремішньо вибудована сюжетна лінія Романа Даниловича, зовні не пов'язана з лінією Ростислава. У романі він є маріонеткою в гонитві за австрійський вплив між Беллою та батьком Данилом Галицьким, що підтверджують історичні джерела. Одружившись із Гертрудою Бабенберг, племінницею угорського короля, Роман на короткий час стає володарем Австрійського герцогства. Угорський король так розраховував отримати з австрійських земель Штирію, Данило – розширити сферу впливу на заході, долучивши австрійські землі. Однак у боротьбу за віденський престол вступає чеський король Пшемисл Оттокар II, який також стає претендентом на престол, одружившись із Маргаритою Бабенберг – старшою сестрою покійного Фрідріха II. Не витримавши його осади, не дочекавшись обіцяної допомоги Белли, Роман змушений був тікати із замка Гімберг. І. Корсак втечу інтерпретує як вимушену міру з метою отримати допомогу батька: «– Іди, певне, Романе, до вітця свого, – сказала врешті одного ранку Гертруда – Може, він нам чимось зарадить» (Корсак, 2011, с. 88). Сучасний дослідник Л. Войтович стверджує, що Роман із Гертрудою змушені були розлучитися, не витримавши осади: «Рятуючи чоловіка, Гертруда добровільно погодилася на розрив шлюбу» (Войтович, 2013, с. 13). У будь-якому випадку, після зазначених подій ім'я Романа Даниловича зникає з карти політичного життя Європи та сторінок роману.

Ця сюжетна лінія, не пов'язана з Ростиславом, композиційно пов'язана із сюжетом образом Оттокара II й підпорядкована розкриттю основної ідеї роману – показу ролі руських князів у житті середньовічної Європи. Однак якщо образи Оттокара та Асеня емоційно нейтральні, то характер і авторська оцінка Романа Даниловича розкрито через рефлексії та вчинки героя. Зокрема, на улесливу пропозицію Оттокара зрадити Беллу, відмовившись від Австрії та розділити порівну німецькі землі, Роман відповідає рішучою відмовою, хоч і розуміє марність обіцянок угорського короля: «– Я поправді обіцявся отцю своєму, королеві угорському, – по довгій мовчанці, зважуванні перш кожного слова на невидимих терезах та непростих ваганнях відказав Роман Данилович. – Не можу я послухати тебе, бо буде сором мені і гріх за несповнену перед королем угорським обітницю» (Корсак, 2011, с. 58). У цих словах звучить ідея лицарської честі, духовна велич та гідність, властива героям-українцям І. Корсака.

Розглянувши роман «Завойовник Європи» І. Корсака щодо співвідношення художньої та історичної правди, ми дійшли висновків, що обидві категорії підпорядковані розкриттю ідеї внеску визначних українців у світовий поступальний рух. Доля домислу та вимислу незначна, їхня роль визначена авторською оцінкою зображуваного та адаптацією документальних джерел до художньої форми.

Подальший розвиток теми дослідження вбачаємо у визначенні співвідношення художньої та історичної правди в історичних романах Івана Корсака.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Александрова Л. П. *Советский исторический роман (типология и поэтика)* : монографія. Киев : Высшая школа, 1987. 159 с.
- Войтович Л. Загадки Австрійського вузла (1272–1278): Лев Данилович, Ласло IV, Пшемисл II Оттокар, Рудольф Габсбург і польські князі. *Проблеми слов'янознавства*. 2013. Вип. 62. С. 13.
- Галич О. *Критерії розрізнення історичної та документально-біографічної прози*. URL: <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=17947&chapter=1> (дата звернення: 12.01.2019).
- Корсак І. *Завойовник Європи* : роман. Київ : Ярославів Вал, 2011. 160 с.
- Літопис Руський за Іпатським списком. URL: <http://litopys.org.ua/litop/lit24.htm> (дата звернення: 25.11.2018).
- Павленко С. *Князь Михайло Чернігівський та його виклик Орді*. Чернігів : Видання журн. «Сіверянський літопис», 1996. 85 с. URL: http://www.siver-litopis.cn.ua/rab/kn_cher/knyaz_01.pdf (дата звернення: 17.04.2019).
- Уэллек Р., Уоррен О. *Теория литературы*. Москва : Прогресс, 1978. 325 с.

NATALIIA TOKAR

ARTISTIC AND HISTORICAL TRUE IN THE NOVEL OF I. KORSACK "THE CONQUEROR OF EUROPE"

One of the main genres of modern literature is a historical novel. The historical prose of I. Korsak is marked deep patriotism, intellectuality, the topicality of problems. The topicality of this study is because the creative work of the contemporary novelist Ivan Korsak is distinguished by the psychologism of the depicted events, immersion into the national consciousness and national identity. The correlation of artistic and historical true in the novel of the Volyn author "The conqueror of Europe" is investigated in the article. An official point of view on an event and its writer interpretation compared. The conjecture and fiction are important component parts of the authorial vision of events in the novel. The fate of conjecture and fiction is insignificant; their role is determined by the author's evaluation of the portrayed, and the adaptation of documentary sources to the artistic form. The sense load of the marked categories and their role in the author's evaluation of the image was analysed. We have come to the conclusion that both categories of artistic and historical truth are subordinated to the disclosure of the idea of contributing prominent Ukrainians to the global progressive movement.

The materials of the article can be used in the further study of the creativity Ukrainian writer Ivan Korsak.

Key words: historical novel; fiction; conjecture; non-fiction; historical hero.

REFERENCES

- Aleksandrova, L. (1987). *Sovetskii istoricheskii roman (tipologiya i poetika)* [The Soviet historical novel]. Kiev: Vysshaia shkola [in Ukrainian].
- Halych, O. *Kryterii rozrizennia istorychnoi ta dokumentalno-biografichnoi prozy* [Criteria of distinction of historical and documentarily-biographic prose]. Retrieved from <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=17947&chapter=1> [in Ukrainian].
- Korsak, I. (2011). *Zavoioivnyk Yevropy* [Conqueror of Europe]. Kiev: Yaroslaviv Val [in Ukrainian].
- Litopys Ruskyi za Ipatskym spyskom* [A chronicle is Russian in list of Ipatii]. Retrieved from <http://litopys.org.ua/index.html> [in Ukrainian].
- Pavlenko, S. (1996). *Kniaz Mykhailo Chernihivskyy ta yoho vyklyk Ordi* [Prince Mykhajlo of Chernihiv and his call to Horde]. Chernihiv: Siverianskyi litopys [in Ukrainian].
- Uellek, R., & Uorren, O. (1978). *Teoriya literatury* [The theory of literature]. Moskva: Progress [in Russian].
- Voitovych, L. (2013). *Zahadky Avstriiskoho vuzla (1272–1278): Lev Danylovych, Laslo IV, Pshemysl II Ot-tokar, Rudolf Habsburh i polski kniazi* [The riddles of the Austrian knot (1272–1278)]. *Problemy slov'ianoznavstva* [The problems of Slavic philology], 62, 13 [in Ukrainian].

Отримано 18.04.2019 р.